

PRESEK

List za mlade matematike, fizike, astronome in računalnikarje

ISSN 0351-6652

Letnik **19** (1991/1992)

Številka 6

Strani 322-324

Marijan Prosen:

DELFIN

Ključne besede: astronomija, ozvezdje.

Elektronska verzija: <http://www.presek.si/19/1101-Prosen.pdf>

© 1992 Društvo matematikov, fizikov in astronomov Slovenije

© 2010 DMFA - založništvo

Vse pravice pridržane. Razmnoževanje ali reproduciranje celote ali posameznih delov brez poprejšnjega dovoljenja založnika ni dovoljeno.

ASTRONOMIJA

DELFIN

Delfin je drobceno ozvezdje, ki leži na severni nebesni poluti. Iz naših krajev ga izsledimo brez težav, če vsaj malo poznamo ozvezdja jesenskega večernega neba. Pet najsvetlejših zvezd ozvezdja, od katerih štiri ležijo v ogliščih romba, lahko oblikujemo v podobo, ki spominja na majhnega delfina.

Delfin je junak številnih mitičnih zgodb. Večinoma nastopa kot rešitelj. Zaradi zaslug za njegova dobra dela so ga bogovi ovekovečili v ozvezdju.

Ena od legend pripoveduje, kako je Pozejdon, grški bog morij, na delfinu popotoval po svojem neizmernem morskem kraljestvu in si med nereidami, prijaznimi morskimi nimfami, izbral nevesto. Zelo mu je bila všeč mlada, brhka Tetida. A prerokovali so, da bo Tetidin sin močnejši od svojega očeta*. Zato se je Pozejdon namenil, da se bo raje oženil s čedno Amfitrito. Iz užaljenosti, ker je Pozejdon že preje ni opazil, pa je Amfitrita zbežala in se skrila pri titanu (velikanu) Atlasu.

Dolgo časa je Pozejdon iskal pred poroko bežečo Nerejevo hčer. Ni in ni je mogel najti. Šele delfin je odkril njeno skrivališče. Za to uslugo je Pozejdon odnesel delfina na nebo, ga postavil med zvezde, kjer od tedaj, tako pravijo, sveti ozvezdje Delfina.

Po drugi legendi je v ozvezdju ovekovečen delfin, ki je rešil smrti pesnika in godca Ariona, ko se je ta po uspešni pevski turneji po Italiji z ladjo vračal v rodno Grčijo. Posadki ladje je prišlo na uho, da Arion s sabo pelje ogromno bogastvo. Sklenili so, da ga ubijejo in se polastijo njegovih dragocenosti.

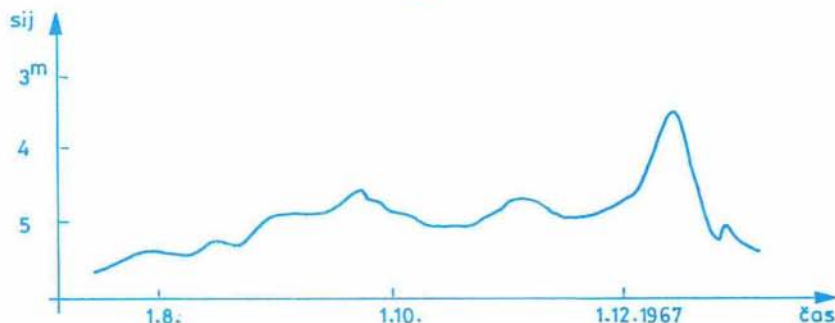
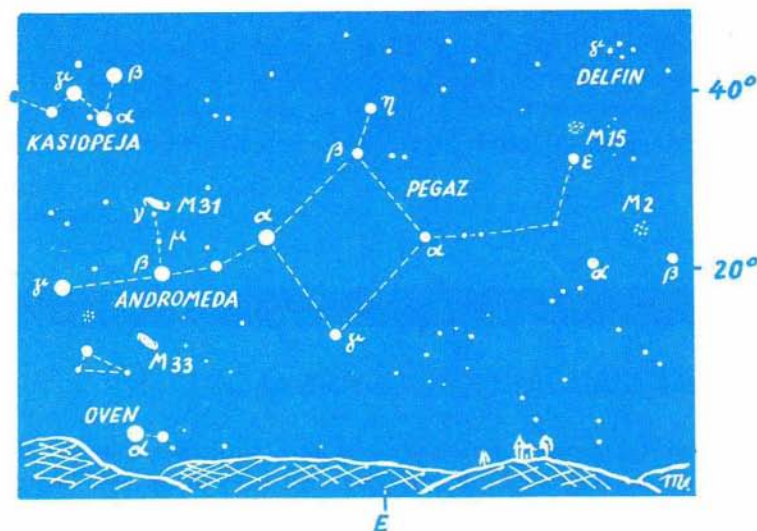
Delphinus: F.XVII.



Slika 1. Takole je ozvezdje Delfina narisano v starem zvezdnem atlasu *Uranometrija* iz leta 1645.

* Po grški mitologiji se je Tetida na Zevsovo željo poročila z zemljanom (navadnim smrtnikom) Pelejem, ki mu je rodila junaka Ahila. V trojanski vojni je mati zelo pomagala Ahilu.

Slika 2. Del jesenskega večernega neba z ozvezdjem Delfina. To ozvezdje je vidno od junija do decembra. *Gama* (γ) Delfina je znano dvozvezdje (dvojna zvezda), primerno za ljubiteljska opazovanja. Navidezni razmik med posameznima zvezdama je $10''$ (deset kotnih sekund). *Gama* Delfina opazuj z močnejšim lovskim daljnogledom, postavljenim na trdnem stojalu. Opis drugih vesoljskih teles v tem ozvezdju glej v *Karti severnega in južnega neba*, Presekova knjižnica 31, 1989.



Slika 3. Pozno zvečer 8.7.1967 je angleški ljubitelj astronomije A.E.D. Alcock ob enem svojih skoraj vsakonočnih daljnogledskih "sprehodov po nebu" zasledil v ozvezdju Delfina svetlo zvezdo, za katero se mu je zdelo, da je prej še ni opazil. Ni se zmotil. Odkril je novo zvezdo, danes imenovano *Nova Delfina 1967*. Slika prikazuje časovno spreminjanje sija te nove. Pravi maksimum sija je nastopil šele konec leta 1967. Nato je sij te spremenljive zvezde hitro padel.

Pesnik je milo prosil mornarje, naj mu izpolnijo poslednjo željo, da zapoje. Arion se je odel v svoja najboljša in najlepša oblačila, se povzpел na krmo, vzel v roke harfo in presunljivo zapel poslovilno pesem. V njej je slavil Apolona, boga glasbe.

Nad morjem so se razlili zvoki čarobnega napeva. Očarali so samega Apolona, ki je proti ladji poslal delfina in mu naročil, naj reši Ariona. Prav tedaj, ko so ga mornarji hoteli zgrabiti, se je Arion s harfo v roki pognal v morsko globino. V letu ga je ujel delfin in ga odnesel na obalo.

V zahvalo je dal Arion izdelati majhen kip delfina in ga postavil v svetišče. Pozneje je Apolon vzel kip s tega mesta in ga postavil med zvezde na nebo, da bi bil tam večni spomenik pogumnemu in prijaznemu morskemu bitju.

Marijan Prosén

